

CZU: 371:37.01

EDUCAȚIE FORMALĂ, NONFORMALĂ ȘI INFORMALĂ: PERSPECTIVELE NOILOR EDUCAȚII

Carolina ȚURCANU

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este abordată problema ce vizează noile educații în contextul educației formale, nonformale și informale. Accentul se pune pe analiza tendințelor pe plan internațional și național în vederea valorificării mai eficiente a noilor educații în condițiile schimbării potențialului formativ al educației formale spre educația nonformală și informală.

Cuvinte-cheie: *educație formală, educație nonformală, educație informală, noi educații, strategiile educației, educație pentru pace, educație pentru democrație, educație pentru comunicare și mass-media, educație economică, educație ecologică.*

FORMAL, NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION: NEW PERSPECTIVES OF EDUCATION

The approach of the article is the problem of new educations in context of formal, non-formal and informal educations. The focus is on the analysis of trends on national and international level, in order to exploit more effectively the new educations in changing conditions of the formative potential of the formal to non-formal and informal educations.

Keywords: *formal education, non-formal education, informal education, new education strategies of education, peace education, education for democracy, education and communication media, economic education, environmental education.*

Introducere

Societatea zilelor noastre – denumită și societatea cunoașterii – obligă individul la o permanentă redefinire a propriului sistem de valori, precum și la o adaptare la schimbările continue cu care se confruntă pe parcursul întregii vieți. În acest context educația joacă un rol primordial în a-l ajuta pe individ să țină pasul cu tot ceea ce este nou și să facă față provocărilor lumii contemporane. Educația trebuie însă privită într-un sens larg (global, holistic), ca un rezultat al fuziunii dintre toate domeniile și formele sale de manifestare [1, p.7].

Complexitatea vieții umane în societatea contemporană, dar și procesele de globalizare, tehnologizare, informatizare etc., au drept consecință regândirea rolului diferitelor forme de educație: formală, nonformală, informală. În acest context, educația formală își pierde pozițiile dominante în favoarea educației nonformale și informale (în sens de influență formativă, care nu de fiecare dată este una pozitivă), deși practica demonstrează că toate aceste forme acționează într-o strânsă interdependență. O altă fațetă a acestei probleme ține de valorificarea „noilor educații” prin aceste forme ale educației: formale, nonformale, informale.

Delimitări conceptuale: caracteristici generale ale educației formale, nonformale și informale

Educația formală este o activitate în cadrul instituțional, organizată sistemic și realizată de cadrele didactice permanente, pe baza unui curriculum oficial, în timp și spațiu.

Educația formală este ghidată strict de cadrul juridic-normativ, de politicile educaționale ale statului și de ansamblul de acțiuni pedagogice la nivel de sistem și la nivel de proces:

- proiectarea strategică și operațională;
- proiectarea pedagogică/curriculară;
- învățarea școlară sistemică orientată prioritar spre atingerea finalităților preconizate;
- evaluarea obiectivă și riguroasă și obținerea certificatelor respective de finalizare a studiilor.

Educația formală, fiind axată pe normativitate, este deschisă spre alte modalități de realizare a acțiunilor educative.

Educația nonformală desemnează o realitate mai puțin formalizată sau neformalizată, însă cu efecte formative. Activitățile educative angajate în acest sens se caracterizează printr-o mare diversitate, flexibilitate, fiind determinate de interesele și opțiunile individuale ale elevilor.

Conceptul-cheie al educației nonformale constă în realizarea funcției de complementaritate în raport cu educația formală. Această funcție se realizează prin două direcții:

- activități organizate în afara clasei: cercuri, concursuri, olimpiade, întreceri, manifestări culturale și artistice etc.;
- activități organizate în afara școlii: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație etc.

Caracteristicile de bază ale educației nonformale:

- flexibilitate și mai mare deschidere în raport cu educația formală;
- proiectarea pedagogică neformalizată, deschisă spre interdisciplinaritate și educație permanentă, spre inovație și experiment;
- evaluarea facultativă, neformalizată cu accente pe stimulare;
- costurile mai mici față de cele ale educației formale.

Prin aceste caracteristici, educația nonformală se plasează în afara sistemului de învățământ formal, însă în strânsă corelație cu acesta, fiind menită să ofere serviciile sale copiilor și tinerilor și să atingă obiectivele educaționale preconizate/identificabile.

Educația nonformală se încadrează în conceptul educației pe parcursul întregii vieți și este privită ca o strategie de creare/constituire a societății bazate pe cunoaștere.

Educația informală se definește ca o acțiune ocazională, paralelă, spontană, difuză; ca o totalitate de informații neintenționate, eterogene, voluminoase cu care se confruntă individul în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic [2, p.46].

Educația informală nu angajează o activitate special proiectată la nivel instituțional și corelată între „subiect-obiect”. La realizarea acestei forme de educație contribuie: familia, mass-media, biserica, muzeele, strada etc.

În acest sens, influențele educative au un caracter spontan și continuu și această influență înregistrează o creștere substanțială, susținută de „o masă informațională enormă ca volum, dar eterogenă, foarte variată și inegală de la zi la zi, de la persoană la persoană” [3, p.232].

Într-o perspectivă sistemică, se poate observa că toate cele trei dimensiuni ale educației au câte ceva specific de îndeplinit:

1. *Educația formală* oferă:

- ca demers inițial, introducerea individului în lumea cunoașterii;
- posibilitatea de a formaliza cunoștințele, plecând de la achiziții istorice și practici reieșite din acțiune;
- recunoașterea achizițiilor individuale;
- formalizarea și concretizarea achizițiilor în alte modalități educative pe plan social.

2. *Educația nonformală*:

- răspunde adecvat la necesitățile concrete de acțiune;
- oferă interiorizarea informației din practică;
- facilitează obținerea cunoștințelor, formatorii plecând de la nevoile resimțite de educați;
- demitizează funcția de predare.

3. *Educația informală* furnizează:

- o sensibilizare la contactul cu mediul ambiant;
- momentul declanșării unui interes de cunoaștere pentru subiect;
- posibilitatea trecerii de la un interes circumstanțial la o integrare mai cuprinzătoare;
- posibilitatea unei explorări personale, fără obligații sau prescripții ferme;
- o marjă de libertate de acțiune pentru elaborarea unui proiect personal;
- posibilitatea de a gestiona propriul proces de formare.

În același timp, pot fi invocate mai multe rațiuni pentru o integrare a celor trei modalități:

- capacitatea de a răspunde la situații și nevoi complexe;
- conștientizarea unor situații specifice, cu totul noi;
- o mai bună conștientizare a unor nevoi individuale și colective;
- o mai mare sensibilitate la situații de blocaj care cer noi abordări și rezolvări;
- ameliorarea formării formatorilor;
- facilitatea autonomizării „formaților”;
- conjugarea eforturilor din mai multe subsisteme sociale care au în vedere educația.

Dar pot fi reținute, simultan, și unele rațiuni contrare acestei integrări posibile dintre educația formală, nonformală și informală, atunci când:

- se pune în aplicare un sistem mai selectiv al indivizilor;
- această conjugare funcțională apelează la un sistem centralizat care poate răpi din marja de libertate a acțiunii în interiorul fiecărei modalități;
- este urmărită menținerea unei disjuncții între inteligența abstractă și inteligența concretă (scop care, cel puțin teoretic, poate fi admis).

Cert este că toate cele trei educații „paralele”, chiar dacă au propriul câmp de acțiune și funcționalități diferite, îngăduie extensiuni și interpătrunderi benefice, această articulare conducând la întărirea lor reciprocă și la eficientizarea demersului educativ. Cele trei forme se sprijină și se condiționează reciproc. Trebuie recunoscut totuși că, sub aspectul succesivității în timp și al consecințelor, educația formală ocupă un loc privilegiat, prin necesitatea anteriorității ei pentru individ și prin puterea ei integrativă și de sinteză. De amploarea și profunzimea educației formale depinde calitatea coordonării și integrării influențelor nonformale și informale. În acest context apare întrebarea despre locul și perspectivele noilor educații în acest proces [4, p.47-48].

Problematica lumii contemporane versus noile educații

Problematica lumii contemporane, generată de schimbările rapide în economie, politică, cultură, societate în genere, procesele de globalizare și internaționalizare, multe din ele fiind reflectate în documentele de tip „provocările mileniului”; „obiectivele mileniului” etc., au provocat apariția unor noi dimensiuni/ componente ale educației (conținuturi particulare, teme particulare) numite *noile educații*. Deși ele se subordonează laturilor/ componentelor generale ale educației ca dimensiuni particulare, valențele educative ale noilor educații devin constante în evoluția personalității și unele din ele pot deveni (prin tendințe actuale observabile) componente generale ale educației, de exemplu: educația economică, educația interculturală sau civică. Așadar, putem identifica trei tendințe în evoluția *noilor educații*:

1. Valorificarea acestora în cadrul componentelor generale ale educației în diferite proporții și graduri de interconexiune. De exemplu:
 - educația ecologică în cadrul educației morale;
 - educația pentru sănătate în cadrul educației psihofizice;
 - educația casnică modernă în cadrul educației tehnologice etc.
2. Valorificarea noilor educații ca laturi/componente cu statut „de sine stătător” sau „general” la nivel interdisciplinar sau transdisciplinar. De menționat, în acest sens, că laturile/componentele generale și cele particulare ale educației reprezintă o integralitate și se află într-o interdependență continuă.
3. Desprinderea noilor componente ale educației, atât din structura și conținutul laturilor generale ale educației, cât și din cele particulare, însă totdeauna dictată de apariția sau acutizarea unor probleme de ordin social, economic, politic, educațional etc.

Sunt cunoscute patru modalități practice de introducere a *noilor educații* în școală:

- a) prin introducerea de noi discipline centrate pe un anumit tip de educație (dificultatea constă însă în supraîncărcarea programelor de învățământ);
- b) prin crearea de module specifice în cadrul disciplinelor tradiționale (module având un caracter interdisciplinar de tipul: Conservarea și gestiunea resurselor naturale – la disciplina Biologie);
- c) prin tehnica „*approche infusionnelle*” (prin infuziunea cu mesaje ce țin de noile conținuturi în disciplinele „clasice”) [5, p.109].
- d) prin demersul transdisciplinar realizat la nivelul unui cross-curriculum care ar include problemele promovate de *noile educații*.

Specificul noilor educații constă în orientarea accentuată asupra unui ansamblu/set de valori din diferite domenii ale vieții, fiind o condiție și o necesitate de a asigura o educație de calitate.

1. Educația pentru pace

Educația pentru pace reprezintă o dimensiune a educației care răspunde la problematica lumii contemporane în raport cu dialogul, cooperarea și dezvoltarea relațiilor dintre comunități, care cuprinde:

- combinarea ideilor și concepțiilor care favorizează sau cultivă atitudinile ostile, agresive, xenofobe, rasiste etc.;
- promovarea și formarea unor conduite pașnice, de suport, înțelegere între indivizi, comunități, popoare.

Obiectivele educației pentru pace:

- asimilarea unor cunoștințe specifice problematicii vizate: pace, război, dezarmare, cooperare, echitate, agresiune, terorism, fanatism;
- formarea unor atitudini și însușiri de personalitate legate de toleranță, receptivitate, respectarea opiniilor celorlalți etc.;
- formarea unor atitudini responsabile față de propriul popor, propria comunitate și față de umanitate: solidaritate umană, încredere în semenii etc.

Modalități de realizare a educației pentru pace

A. La nivelul învățământului formal:

- a) valorificarea conținuturilor disciplinelor școlare prin fuziunea tematicilor respective sau redimensionarea acestora în planul educativ pentru pace. Acest lucru poate fi ușor realizat în cadrul orelor de literatură, istorie, geografie, artă plastică etc.;
- b) valorificarea conținuturilor disciplinelor școlare prin introducerea unor module specifice educației pentru pace;
- c) valorificarea orelor de dirigiență din perspectiva educației pentru pace.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) activități extracurriculare cu tematica respectivă;
- b) activități extrașcolare cu tematica respectivă.

Strategiile educației pentru pace sunt asemănătoare cu cele ale educației intelectuale și ale educației morale.

Principiile educației pentru pace

- principiul pozitiv al percepției altor persoane, comunități, popoare;
- principiul interconexiunii dintre educația pentru pace cu cea intelectuală și morală;
- principiul respectării particularităților fiecărei trepte de învățământ și a disciplinei școlare;
- principiul corelării educației pentru pace la nivel formal și la nivel nonformal.

2. Educația pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului

Educația pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului reprezintă o dimensiune a educației care răspunde la problematica lumii contemporane cu referire la drepturile și libertățile omului: libera exprimare, dreptul la opinie, libera circulație etc.

Obiectivele educației pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului

- cunoașterea și promovarea drepturilor fundamentale ale omului consemnate de actele internaționale respective: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Declarația Drepturilor Copilului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc.;
- familiarizarea elevilor cu conținutul instrumentelor educaționale privind drepturile fundamentale ale omului, în perspectiva conștientizării propriei identități, respectării diversității și pluralității.
- Formarea unor atitudini responsabile față de drepturile și libertățile proprii și ale altora.

Modalități de realizare a educației pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului

A. La nivelul învățământului formal:

- a) valorificarea disciplinelor școlare orientate, prin esența lor, spre formarea cunoștințelor și atitudinilor cu referire la drepturile fundamentale ale omului: *Noi și Legea*, *Educația civică* etc.;
- b) valorificarea conținuturilor disciplinelor școlare prin fuzionarea tematicilor respective sau prin introducerea modulelor/unităților de conținut respective;
- c) valorificarea orelor de dirigiență din perspectiva educației pentru drepturile fundamentale ale omului.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) activități extracurriculare cu tematica respectivă;
- b) activități extrașcolare cu tematica respectivă.

Principiile educației pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului

- principiul intra- și interdisciplinarității;
- principiul interconexiunii dintre educația pentru democrație, educația interculturală, educația pentru pace și educația pentru schimbare;
- principiul corelării educației pentru respectarea drepturilor omului la nivel formal și la cel nonformal.

3. Educația pentru democrație

Educația pentru democrație este o dimensiune a educației care presupune formarea unor viziuni, atitudini, convingeri social-filosofice, dar și a unui comportament democratic. Cu alte cuvinte, formarea unei personalități

deschise, inovatoare, adaptabile la schimbare într-o lume a competiției continue. Individul trebuie format pentru a-și exprima poziția, pentru a se implica în luarea deciziilor, pentru a fi activ și eficient, pentru a putea reacționa adecvat la fenomene de totalitarism, autoritarism.

Educația pentru democrație poate fi privită mai larg decât o dimensiune particulară a educației. De fapt, la etapa actuală ea devine o componentă constantă în formarea personalității prin interacțiune cu alte componente, inclusiv cu cele particulare: educația pentru pace, educația pentru schimbare, educația pentru toleranță, educația pentru cooperare, educația interculturală etc.

Obiectivele educației pentru democrație

- cunoașterea și promovarea valorilor democratice;
- formarea abilităților de cetățean activ;
- formarea abilităților civice: responsabilitate, competitivitate, cooperare, toleranță, onestitate;
- implicarea în procesul de luare a deciziilor.

Modalități de realizare a educației pentru democrație

A. La nivelul învățământului formal:

- a) prin disciplinele școlare cu funcții preponderent de educație civică;
- b) prin introducerea, fuzionarea unor subiecte în curricula altor discipline școlare.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) prin activități extracurriculare;
- b) prin activități extrașcolare.

Strategiile educației pentru democrație se vor axa pe înlănțuirea, combinarea metodelor active: dezbateră, studiul de caz etc.

Principiile educației pentru democrație

- principiul axării pe valorile politice pozitive;
- principiul combaterii „valorilor” politice negative;
- principiul respectării individualității elevului în raport cu potențialul acestuia: cognitiv, afectiv, motivațional etc.;
- principiul promovării democrației ca finalitate a educației și dezvoltării societății;
- principiul integralității componentelor educației și, în special, a celor ce țin de aria educației civice.

4. Educația pentru comunicare și mass-media

Educația pentru comunicare și mass-media este o dimensiune a educației cu statut de componentă particulară, orientată spre formarea de abilități de gestionare corectă și adecvată a mesajelor mediatice și de comunicare cu semenii în diferite contexte prin valorificarea resurselor tehnologice și sociale.

Obiectivele educației pentru comunicare și mass-media

- cunoașterea și valorificarea resurselor de comunicare la nivel de mass-media;
- valorificarea efectelor formative ale mass-media în dezvoltarea personalității;
- formarea competențelor de comunicare eficientă, inclusiv pentru și prin mass-media.

Modalități de realizare a educației pentru comunicare și mass-media

A. La nivelul învățământului formal:

- a) prin disciplinele din aria „limbă și comunicare”;
- b) prin alte discipline din planul de învățământ, valorificând potențialul lor comunicativ.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) prin activități extracurriculare;
- b) prin activități extrașcolare.

C. La nivelul învățământului informal: educație prin mass-media.

Principiile educației pentru comunicare și mass-media

- principiul asigurării concordanței dintre educația pentru mass-media, educația prin mass-media și comunicare;
- principiul valorificării potențialului formativ al resurselor pedagogice, tehnologice și sociale în cadrul educației pentru comunicare și mass-media;
- principiul realizării optime a funcțiilor limbajului: expresivă, conotativă, fatică, metalingvistică, poetică, referențială;
- principiul situațional și interacțional al comunicării eficiente.

5. Educația pentru schimbare

Educația pentru schimbare și inovație este o dimensiune particulară a educației și are drept scop: formarea-dezvoltarea personalității ca agent al schimbării și responsabil de calitatea schimbării și inovației.

Obiectivele educației pentru schimbare

- cunoașterea și înțelegerea oportunității schimbărilor ca factori ai dezvoltării;
- percepția pozitivă a schimbării, a liniilor sale de urgență;
- aprecierea esenței schimbării/inovației și a manifestării acesteia în timp și spațiu;
- crearea inovațiilor și crearea situațiilor generatoare de schimbare.

Modalități de realizare a educației pentru schimbare

A. La nivelul învățământului formal:

- a) prin disciplinele școlare din planul de învățământ;
- b) prin realizarea curriculumului la decizia școlii.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) prin activități extracurriculare;
- b) prin activități extrașcolare.

Strategiile educației pentru schimbare se axează pe înlănțuirea, combinarea metodelor investigaționale și problematizate: studiu de caz, modelarea teoretică, rezolvarea situațiilor-problemă etc.

Principiile educației pentru schimbare:

- principiul valorificării disciplinelor școlare prin extinderea potențialului formativ asupra dezvoltării abilităților de percepție/acceptare și promovare a schimbărilor/inovațiilor;
- principiul corelării abordărilor științifice și metodologice în procesul formării abilităților de producere/ implementare a inovațiilor;
- principiul percepției pozitive a schimbărilor.

6. Educația economică/antreprenorială

Educația economică/antreprenorială – dimensiune particulară a educației, reprezintă o activitate determinată teleologic, orientată la formarea conștiinței economice a elevilor.

Conținutul educației economice/antreprenoriale constituie ansamblul reprezentărilor și noțiunilor/cunoștințelor despre economie, despre relațiile și mecanismele activității economice/antreprenoriale.

Obiectivele educației economice

- cunoașterea și înțelegerea noțiunilor, fenomenelor, proceselor economice, precum și a cadrului normativ în domeniu, în limitele determinate de nivelul învățământului și de curricula școlară;
- analiza critică a contextelor economice;
- compararea unor indicatori economici și formularea de concluzii;
- luarea unor decizii în situații economice concrete;
- manifestarea activismului, inițiativei, responsabilității în cadrul activităților economice.

Modalități de realizare a educației economice

A. La nivelul învățământului formal:

- a) în cadrul studierii disciplinelor de bază din planul de învățământ;
- b) în cadrul studierii unor discipline speciale, de ex.: „Bazele economiei”, „Educația economică” sau „Educația antreprenorială”;
- c) în cadrul orelor de dirigenție.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) în cadrul excursiilor de producere;
- b) în cadrul cercurilor, incubatoarelor;
- c) în cadrul activităților de voluntariat.

Strategiile educației economice/antreprenoriale se vor axa pe înlănțuirea/combinarea metodelor specifice predării-învățării disciplinelor de bază, precum și a metodelor specifice educației economice: modelarea actului de cumpărare, modelarea gestiunii financiare etc.

Principiile educației economice/antreprenoriale

- principiul promovării libertății economice/antreprenoriale;
- principiul promovării echității și eficienței economice/antreprenoriale;
- principiul recunoașterii și promovării valorilor economice/antreprenoriale;

- principiul corelării educației economice cu educația morală și intelectuală;
- principiul valorificării conceptului de calitate în educația economică/antreprenorială.

7. Educația ecologică

Educația ecologică – o dimensiune particulară a educației, orientată spre formarea conștiinței ecologice a elevilor prin sensibilizarea acestora față de ecosistemul în care își desfășoară activitatea, spre optimizarea relației dintre om și natura înconjurătoare.

Factorii ce determină necesitatea educației ecologice:

- poluarea excesivă a naturii în urma industrializării iraționale;
- consecințele dezastruoase ale dezechilibrului dintre mediu și dezvoltare;
- apariția unor boli generate de degradarea cadrului natural de existență (poluarea aerului, a apei, a solului) [6, p.56];
- nivelul scăzut al conștiinței ecologice a populației.

Obiectivele educației ecologice:

- cunoașterea și înțelegerea importanței educației ecologice;
- cultivarea respectului față de mediul natural, folosirea rațională a resurselor;
- manifestarea atitudinilor corespunzătoare față de gestionarea deșeurilor, de esteticizarea mediului;
- manifestarea responsabilității față de mediul înconjurător.

Atingerea acestor obiective va duce la formarea competenței de *cultură ecologică*.

Modalități de realizare a educației ecologice

A. La nivelul învățământului formal:

- a) prin disciplinele școlare care nu au menire directă de a forma cultura ecologică: limba și literatura, matematica, istoria etc.;
- b) prin disciplinele școlare care au ca obiectiv formarea culturii ecologice: chimia, biologia, geografia etc.;
- c) prin orele de dirigenție și consiliere școlară;
- d) prin disciplina cu orientare specifică educației ecologice.

Disciplina poate fi introdusă în planul de învățământ sub denumirile „educație ecologică”, „ecologie”, „cultură ecologică” etc.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) prin activități extracurriculare;
- b) prin activități extrașcolare.

Strategiile educației ecologice se vor axa pe înlănțuirea/combinarea metodelor active/interactive: studiul de caz, problematizarea, discuția, dar și pe excursii, voluntariat etc.

Principiile educației ecologice

- principiul corespunderii abordării teoretice cu cea praxiologică în formarea culturii ecologice;
- principiul valorificării resurselor conținutale ale tuturor disciplinelor școlare;
- principiul diferențierii educației ecologice în funcție de starea ecologică la nivel local, național și cel internațional, precum și în funcție de vârstă, treaptă, disciplină școlară;
- principiul interconexiunii învățământului formal și a celui nonformal cu referire la educația ecologică.

8. Educația pentru sănătate

Educația pentru sănătate este o dimensiune particulară a educației, lansată în cadrul *noilor educații*, având drept obiectiv general: „reglarea echilibrului individ-mediu și apărarea nevoilor vitale ale organismului” [7, p.30].

Educația pentru sănătate încorporează educația nutrițională, educația sexuală și constituie o misiune a educației psihofizice. Sănătatea psihică și fizică asigură conținutul oricărei activități educative angajate direct sau indirect în vederea dobândirii și perfecționării permanente „a stării de echilibru și de funcționare a organismului” [8, p.320].

Obiectivele specifice educației pentru sănătate

- cunoașterea și înțelegerea unor concepte de natură biologică, fiziologică, igienică, referitoare la „apărarea nevoilor vitale ale organismului”;
- respectarea/aplicarea normelor de igienă, a normelor sanitare, a normelor de alimentație etc.;
- respectarea unui regim de viață rațional;
- manifestarea responsabilității față de sănătatea proprie și a celor din jur.

Modalități de realizare a educației pentru sănătate

A. La nivelul învățământului formal:

- a) prin disciplinele școlare din planul de învățământ, care nu au ca scop de bază educația pentru sănătate: limba și literatura, matematica, geografia etc.;
- b) prin disciplinele școlare care sunt orientate și la educația pentru sănătate: educația fizică, biologia, fiziologia, igiena etc.;
- c) prin disciplinele speciale de educație pentru sănătate care pot fi incluse în planul de învățământ;
- d) prin orele de dirigenție și consiliere școlară.

B. La nivelul învățământului nonformal:

- a) prin activități extracurriculare;
- b) prin activități extrașcolare.

Strategiile educației pentru sănătate se axează pe înlănțuirea/combinarea metodelor clasice și a celor active/interactive orientate preponderent spre formarea cadrului acțional și atitudinal al elevilor: discuții, modelări ale situațiilor, exerciții fizice, studii de caz etc.

Principiile educației pentru sănătate

- principiul acțiunilor preventive și redimensionării sanitare;
- principiul corelării educației psihofizice și a celei pentru sănătate;
- principiul valorificării potențialului tuturor disciplinelor din planul de învățământ în vederea realizării finalităților educației pentru sănătate;
- principiul cultivării responsabilității față de sănătatea proprie și a celor din jur [9].

Context și unele perspective ale noilor educații

O viziune de ansamblu asupra sferei actuale a educației, în general, și a noilor educații, în speță, ne permite să formulăm următoarele aprecieri:

- Actualmente niciun domeniu/latură a educației (intelectuală, morală, estetică, fizică etc.), dar nici alte domenii ce țin de noile educații nu sunt apreciate pozitiv de către societate. Tot mai des se aud calificativele de degradare morală, intelectuală a tineretului.
- Sistemul de învățământ actual, inclusiv cel nonformal, nu dispune de potențial și tehnologii educaționale care ar asigura o educație de calitate pe toate dimensiunile.

Încercarea de a introduce în curricula școlară toate tipurile/aspectele/domeniile educației conduce la faptul că unele dintre ele sunt studiate fragmentar, la nivel de cunoaștere generală, fără a se ajunge la formarea de atitudini.

- Presiunea asupra factorilor de decizie de către diferite grupuri de autori de a introduce în planurile de învățământ una sau altă disciplină/curs, care apare în urma realizării diferitelor proiecte naționale sau internaționale (de exemplu, educație anticoncepție, educație antidroguri, educație electorală etc.).

Este clar că Planul de învățământ nu poate fi extins până la infinit. Se cer alte modalități de rezolvare a acestei probleme:

1. Valorificarea mai amplă în acest sens a disciplinelor de bază din Planul de învățământ (potențialul educativ al acestora nu este nici pe departe epuizat).
2. Integrarea diferitelor laturi/domenii educative într-o disciplină, de exemplu *Educația pentru societate*.
3. Transferul unor funcții educative din învățământul formal în cel nonformal (potențialul educației non-formale nu este epuizat).
4. Punerea în discuție a problemei privind modul în care trebuie de influențat asupra educației informale, astfel încât ea să devină una pozitivă.

Concluzii

Rezolvarea problemelor cu care se confruntă astăzi societatea, inclusiv sistemul de învățământ, impune o abordare holistică a educației prin asigurarea interconexiunii cadrului formal, nonformal și informal în vederea formării personalității elevului în contextul provocărilor lumii contemporane.

Referințe:

1. BLÂNDUL, V.C. *Bazele educației non-formale*. Cluj-Napoca: MEGA, 2015.
2. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Polirom, 2006.
3. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1988.

4. CUCOȘ, C. *Op.cit.*, p.47-48.
5. VĂIDEANU, G. *Op.cit.*, p.109.
6. Ibidem, p.56.
7. MINDER, M. *Champs d'action pedagogique*. Paris: De Boeck, 1997.
8. HUBERT, R. *Traite de pedagogique generale*. Paris, 1965.
9. GUȚU, V., VICOL, M. *Tratat de pedagogie. Între modernism și postmodernism*. Iași: Performantica, 2014.

Notă: *Articolul a fost realizat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.23F Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasificadorului de ocupații.*

Prezentat 27.10.2016